International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)

To Cite This Article:Çelen, S., Fidan, S. & Hayır-Kanat, M. (2019).Investigation of the geographical issues in the school of primary social studies according to the 2017 program. *International Journal of Geography and Geography Education,* 39, 70-82.

Submitted: October 18, 2018 **Revised:** November 24, 2018 **Accepted:** December 12, 2018

INVESTIGATION OF THE GEOGRAPHICAL ISSUES IN THE SCHOOL OF PRIMARY SOCIAL STUDIES ACCORDING TO THE 2017 PROGRAM

2017 Programına Göre Düzenlenmiş İlkokul Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Coğrafya Konularının İncelenmesi

Sevdanur ÇELEN[1]

Sinem FİDAN[2]

Meryem HAYIR KANAT[3]

Özet

Sosyal Bilgiler; bireyin değişen dünya ve ülke koşullarına uygun bilgi, beceri ve tutum geliştirerek toplumsal varoluşunu gerçekleştirilmesini amaçlayan çok disiplinli bir öğrenme alanıdır. Sosyal bilimlerin birçok alanının birleşmesinden oluşan sosyal bilgiler dersi içerisinde coğrafya disiplini önemli bir yer tutar. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında coğrafya öğretimi öğrencilerin coğrafi düşünme yeteneği kazanmasını, doğal ve beşeri çevrelerini tanımasını, çevreleri ile sağlıklı ilişiler kurabilmelerini hedefler. Bu hedeflerin öğrenciye aktarılmasında Sosyal Bilgiler ders kitaplarında ele alınan coğrafya konularının düzeyi ve sunuluş biçimi, öğrencilerinin derse aktif katılımının sağlanması açısından son derece önemlidir. Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler 4.sınıf ders kitabındaki coğrafya konuları ele alındı ve coğrafya konularının kazanımlarına uygunluğu noktasında yeterliliği değerlendirildi. Araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve araştırma bulgularına doküman analizi yapılarak ulaşıldı. Elde edilen bulgulara göre, hazırlanan yeni Sosyal Bilgiler 4.sınıfSosyal Bilgiler Ders Kitabında coğrafya konuları kapsamında "İnsanlar, Yerler ve Çevreler", "Küresel Bağlantılar" ve "Kültür ve Miras" üç öğrenme alanı olarak tespit edildi. Sonuç olarak 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının görsellik ve etkinlik açısından bazı eksiklikleri bulunsa da öğrencileri coğrafya disiplini ile tanıştırma noktasında başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, 4. Sınıf Ders Kitabı, Coğrafya, Kazanımlar

Abstract

Social studies; It is a multidisciplinary learning area that aims at realizing the social existence of the individual by developing knowledge, skills and attitudes appropriate to changing world and country conditions. Geography discipline has an important place in the social studies course which consists of the merger of many fields of social sciences. Geography education within the scope of Social Studies students to gain geographic thinking, natural and human environment to recognize aims to enable them to use the elements and establish healthy relationships with their environment. The level and presentation of the geography subjects discussed in the Social Studies textbooks in transferring these goals to the students is extremely important in terms of ensuring the active participation of the students in the course. In our study, the geography subjects in the 4th grade textbook of Social Studies were evaluated by adequacy of geography subjects for their appropriateness.Qualitative research method was used within the scope of our research and the research findings were obtained by document analysis. According to the findings, "People, Places and Environments""Global Links" and "Culture and Heritage" were determined as three learning areas within the scope of the new Social Studies 4th grade social studies textbook. As a result, although there are some deficiencies in terms of visuallity and effectiveness of 4th grade Social Studies textbook, it has been concluded that it is successful in introducing students with geography discipline.

Keywords: Social Studies, 4th Grade Textbook, Geography, Gains

[1]**Correspondence to:** MA Student., Yıldız Technical University, Social Sciences Institutions,Department of Social Sciences Education., sevdanurince1993@gmail.com

[2]MA Student., Yıldız Technical University, Social Sciences Institutions, Department of Social Sciences Education., sinemfidnn@gmail.com

[3] Assoc. Prof., Yıldız Technical University, Department of Social Sciences Education, Davutpaşa Campus, Esenler, 34220, İstanbul, TURKEY., mhayir@yildiz.edu.tr

GİRİŞ

Sosyal Bilgiler alan eğitimcileri "Sosyal Bilgiler nedir?" sorusuna farklı yanıtlar vermişlerdir. Sosyal Bilgilerin farklı disiplinlerden meydana gelmesi nedeni ile bu farklı tanımlar her daim var olmuştur. İlk olarak 1916 yılında Amerika'da Ulusal Eğitim Derneği'nin (National Education Association) Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından hazırlanan raporda sosyal bilgiler şu şekilde tanımlanmıştır: "Sosyal grubun bir üyesi olarak insanı ve insan toplumunun gelişimini ve nasıl düzenlendiğini anlamak maksadı ile doğrudan ilişkili olan konu alanıdır" (Aktan ve Saylan, 2013). Bir diğer tanım ise Sosyal bilgiler hareketinin öncülerinden sayılan Edgar Bruce Wesley'e aittir. Wesley, Sosyal Bilgileri "pedagojik amaçlarla sosyal bilimleri basitleştirerek kaynaştıran bir ders" olarak tanımlamıştır (İnan, 2014).

Önemli Sosyal Bilgiler eğitimcileri arasında yer alan Barr, Barth ve Shermis'in tanımlarında ise Sosyal Bilgiler, "Vatandaşlık eğitimi amacıyla insan ilişkileriyle ilgili bilgi ve deneyimlerin birleştirilmesidir" şeklinde tanımlanmıştır (Doğanay, 2008). Sosyal bilgiler alanı içinde yaşanan bu tanım farklılıklarını önlemek amacıyla ABD'de profesyonel Sosyal Bilgiler eğitimcilerinin üye olduğu Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), 1992 yılında alana kapsamlı bir tanım getirmiştir. Bu tarihten itibaren Sosyal Bilgiler uzmanları tarafından üzerinde uzlaşı sağlanan ve temel referans kabul edilen tanıma göre; "Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal Bilgilerin temel amacı, birbirlerine bağımlı, küresel bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır" (NCSS 1993: 3).

Bu tanımlardan hareketle kısaca Sosyal Bilgiler, değişen dünya ve ülke koşullarına uygun olarak etkili vatandaş yetiştirmek amacıyla hazırlanan bir öğretim programı olarak ifade edilebilir. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta değişen dünya ve ülke düzenine uygun vatandaş yetiştirme gerekliliğidir. Sürekli değişen ve gelişen toplumlarda yeni ihtiyaçlar ortaya çıkmakta ve eğitim sistemlerinin bu değişimlere ayak uydurması, ortaya çıkan ihtiyaçlara cevap verebilir nitelikte olması gerekmektedir. Bu nedenle de Sosyal Bilgiler Eğitim Programının da değişen koşullara uygun hale getirilmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim 2004 yılında sosyal oluşturmacılık anlayışı ile hazırlanan eğitim programı zamanla geliştirilmeye ihtiyaç duymuş ve bu sebeple 2017 yılında yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı hazırlanmış ve uygulamaya konmuştur(Gürel, 2017). 2017 yılında revize edilen Sosyal Bilgiler öğretim programı güncellik ve zamansal duyarlılık ilkelerine göre yenilenerek eğitimsel açıdan mükemmelliğe ulaşma gayesiyle hazırlanmış bir programdır (Koçoğlu ve Aydın, 2017).

Öğretim programlarının içeriğini öğrenciye aktarabilmek için kullanabilecek en önemli kaynak ders kitaplarıdır. Çünkü ders kitaplarının içeriği, eğitim programı doğrultusunda belirli düzeydeki öğrencilerin seviyesine uygun olarak hazırlanmakta ve Talim Terbiye Kurulu tarafından incelenerek dersin en temel materyali ve kaynağı olarak yerini almaktadır. Günümüzde derslerde ders kitaplarının dışında işitsel ve görsel pek çok yardımcı kaynak kullanılıyor olsa da bu kaynaklar öğretim programının içeriğini aktarmakta ders kitapları kadar büyük önem arz etmemekte ve yeterli olmamaktadır. Bu nedenle de yardımcı kaynakların düzenlenmesinden önce ders kitaplarının eksik yönlerinin değerlendirilip düzenlenmesi ve iyileştirilmesi gerekmektedir. Bunun neticesinde Sosyal Bilgiler Dersi ders kitapları da çağa uyum sağlayarak değişmekte ve geliştirilmektedir (Sever ve Koçoğlu, 2013).

Sosyal Bilgiler Programının amacına uygun olarak hazırlanan Sosyal Bilgiler ders kitapları;öğrencilere içerisinde yaşadıkları toplumu ve coğrafyayı tanıtan, vatandaşlık hak ve ödevlerinin, sorumluluklarının neler olduğunu belirten, kısaca insanın sosyal ve fiziki çevresiyle geçmişte, günümüzde ve gelecekteki etkileşimini ortaya koyan bilgileri içerir (Oruç ve Ulusoy,2017). Bu anlam doğrultusunda Sosyal Bilgiler ders kitapları, tarih, coğrafya ve vatandaşlık olmak üzere 3 ana disiplin ile birlikte bazı ara disiplinleri bir arada sunmaktadır. Bunların içerisinde incelememizin asıl konusunu olan coğrafya, "insanın içinde yaşadığı çevrenin doğal özelliklerini, insan doğal çevre etkileşimini ve bu etkileşim sonucu insanın ortaya koyduğu beşeri ve ekonomik etkinlikleri kendi prensipleri çerçevesinde inceleyerek sonuçlarını açıklayan bir bilim dalıdır(Özgüç ve Tümertekin, 2010).

Sosyal Bilgiler ersi kapsamında coğrafya öğretiminin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Çünkü coğrafya dersi insanla doğal çevre arasında bağlantı kurmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler ders kitaplarında coğrafya konularının ele alınış biçimi büyük önem arz etmektedir. İlkokulda Sosyal Bilgiler dersi ile 4. Sınıfta tanışan bir öğrenci, bu ders kapsamında coğrafya konuları ile de karşılaşmaktadır. Özellikle; İnsanlar- Yerler ve Çevreler ile Üretim, Dağıtım ve Tüketim ünitelerinde (Öğrenme alanlarında) coğrafya yer almaktadır. Coğrafya bilgisi olarak öğrencilere yaşadığımız dünya hakkında bilgi vererek yakın çevresini tanımayı öğretmek önemli amaçlar arasındadır. Diğer kazanımlar ise yön bulma, kroki okuma, grafik yorumlama gibi temel konulardır. Ayrıca istek ve ihtiyaçları arasında bilinçli seçimler yapabilen, ülkesindeki ekonomik faaliyetleri tanıyan, sahip olduğumuz ülke kaynaklarını bilinçli kullanarak israf etmeyen, çevre koruma bilincine

sahip, yurt bilgisi ve yurt sevgisi gelişmiş öğrenciler yetiştirebiliriz (Sever ve Koçoğlu, 2013). Eski müfredattan farklı olarak öğrenme alanları ünite olarak ele alınmış ve yeni ders kitaplarında bu şekilde yer almaktadır. Çalışmada bu öğrenme alanlarındaki kazanımlardan yola çıkarak ünitelerin bu kazanımları aktarma konusundaki yeterliliğini inceleyeceğiz.

İlkokul düzeyinde coğrafya eğitimi üzerine yapılış olan çalışmaların bir kısmı konularin neler olduğu üzerinde durmuşken, bir kısmı ise konuların aktarılmasında kullanılan yöntemleri incelemiştir. Kızılçaoğlu, "İlköğretimin Birinci Kademesinde Coğrafya Eğitimi ve Öğretimi" adlı çalışmasında ilköğretimin ilk kademesinde coğrafya öğretiminin yerini belirleyerek, ilköğretim programlarında coğrafya ile ilgi konulardan hangilerine yer verildiğini tespit etmeye çalışmıştır. İlköğretim düzeyinde coğrafya eğitiminin toplumumuzun geleceği açısından çok önemli olduğu ve öğrencilerin coğrafi açıdan iyi eğitim almaları gerektiği sonucunu ortaya koymuştur (Kızılçaoğlu, 2006). Dursun ve Eşgi, "4.ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretimi Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirmesi" adlı çalışmalarında 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını 48 görsel tasarım ilkesi çerçevesinde değerlendirmişlerdir. Sonuç olarak görsel tasarım ilkelerini bütünüyle dikkate alan bir Sosyal Bilgiler Ders Kitabının bulunmadığı tespit edilmiştir (Dursun ve Eşgi, 2008). Gülersoy araştırmasında "İdeal Ders Kitabı Arayışında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi" çalışmasında 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını fiziksel, eğitsel, görsel ve dil-anlatım özellikleri açısından incelemiştir. Araştırmanın sonucunda ders kitabında dikkat çekici eksiklikler olduğu ortaya konmuştur (Gülersoy, 2013). Sever ve Koçoğlu ,"Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafya Konularına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri/Diyarbakır Merkez İlçe Örneği" adlı çalışmalarında Sosyal Bilgiler 4, 5, 6 ve 7. sınıf ders kitaplarındaki coğrafya konularına ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini incelemişlerdir. Çalışmanın bulgularından hareketle çalışma grubundaki öğretmenlerin ders kitaplarındaki coğrafya konularına dair görüşlerinin birbirlerinden farklı algılara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Sever ve Koçoğlu, 2013). Şahin, "Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi" çalışmasında Sosyal Bilgiler ders kitapları görsel tasarım ilkeleri açısından incelenmiş ve yapılan değerlendirme sonucunda fotoğraf, resim, harita gibi materyallerin ders kitabında kullanıldığı ancak bulmaca, karikatür, şema, grafik vb. görsel öğelerin kullanılmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca kitaplarda kullanılan görsellerin mesaj tasarım ilkeleri açısından etkili olmadığı da belirlenmiştir (Şahin, 2014). Koçoğlu ve Aydın (2017) "Alan Uzmanlarına Göre 2017 Sosyal Bilgiler Programının 2005 Programı Çerçevesinde Analizi" çalışmalarında 2017—2018Eğitim Öğretim Yılında uygulamaya giren yeni Sosyal Bilgiler Programını alan uzman görüşleri çerçevesinde değerlendirmişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında alan uzmanlarının yeni Sosyal Bilgiler Programına ilişkin birbirlerinden farklı algılara sahip olduğu sonuca ulaşılmıştır (Koçoğlu ve Aydın, 2017). İncelenen çalışmalardan anlaşılacağı gibi Sosyal bilgiler ve ilköğretim coğrafya konularını ele alan birçok çalışma vardır. Ancak 2017 yılında yenilenen programa göre düzenlenen Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya konularının incelenmesine dair bir çalışma henüz bulunmamaktadır. Bu araştırmadan elde edilecek bulgularla yenilenen Sosyal Bilgiler ders kitaplarının coğrafya konuları açısından değerlendirilmesi ve eksikliklerinin belirlenmesi noktasında alan yazına önemli katkılar sağlayacaktır. Bu ise öğrenme sürecinde sağlıklı ve etkili eğitim materyalleri geliştirilmesine olanak sağlar.

PROBLEM DURUMU

2017 yılında yenilen ilköğretim ve ortaöğretim ders programlarıyla birlikte öğrenme yaşantılarında, öğretmenlerde, öğrencilerde, öğrenme materyallerinde ve ders kitaplarında değişimler meydana gelmiştir. İlköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı da yeni oluşturulan programa göre düzenlenmiştir. 2017 yılında yayınlanan yeni ders kitabı daha önce var olan öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci çalışma kitabı uygulamasından vaz geçildiği için tek öğretim materyali olma özelliğindedir. Bu açıdan bakıldığında içeriğinin yeterli olması, daha önceki kitaplara göre daha büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmada kitabın kazanımları gerçekleştirmede tek başına yeterli olup olmadığı coğrafya konuları özelinde ele alınmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI/ARAŞTIRMA SORULARI

Bu araştırmanın amacı, yenilenen ilköğretim programı ile birlikte değişen ve MEB tarafından dağıtılarak 2017 yılında okullarda okutural Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabının(Evirgen vd., 2017)*"İnsanlar, Yerler ve Çevreler" "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" ve " Küresel Bağlantılar"*ünitelerinin (öğrenme alanlarının) içerisinde bulunan coğrafya konuları kazanımlarının gerçekleşmesi noktasında uygunluğunu analiz etmektir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığınca, Talim Terbiye Kurulu tarafından 13 Ocak 2017 tarihinde yayınlanan ilk ve orta öğretim programları değişikliği sonucunda yenilenen Sosyal Bilgiler 4. sınıf Müfredatı ve bu doğrultuda bakanlık tarafından hazırlatılan 4. sınıf ders kitabı (Evirgen vd., 2017) kaynak olarak kullanılmıştır.

Müfredatta yer alan coğrafya disiplinine ait kazanım ve konuların ders kitabına aktarımı ve aktarım yeterliliği üzerinde durulmuştur. Elde edilen veriler eleştirel bir bakış açısıyla bulgular ve yorumlar bölümünde yer almış, sonuç kısmında çözüm önerileri ile birlikte sunulmuştur.

BULGULAR VE YORUMLAR

2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda 4.Sınıf Coğrafya Konuları İle İlgili Öğrenme Alanları

Öğrenme alanı birbiri ile ilişkili bilgi, beceri ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği öğrenmeyi organize eden disiplinlerarası bir yapıdır. Sosyal Bilgiler yedi (7) öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır. Bu öğrenme alanları; Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar Yerler ve Çevreler, Üretim Dağıtım ve Tüketim, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılardır (MEB, 2017).

Bu alanlardan sosyal bilgiler 4.sınıf coğrafya konularını kapsayan 3 öğrenme alanı mevcuttur. Bunlar;

- İnsanlar, Yerler ve Çevreler
- Üretim, Dağıtım ve Tüketim
- Küresel Bağlantılar

İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı fiziki coğrafya konularını kapsarken Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı ise beşeri coğrafya konuları, Küresel Bağlantılar öğrenme alanı ise bölgesel coğrafya ve ülkeler coğrafyası kapsamındaki konulardan bahsetmektedir.

İnsanlar, Yerler ve Çevreler Ünitesi (Öğrenme Alanı)

2005 programında "Yaşadığımız Yer" adıyla ele alınan bu öğrenme alanı yeni müfredata göre hazırlanan Sosyal Bilgiler kitabında "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" adı ile oluşturulmuştur. Bu ünitenin giriş kısmında görsel olarak kullanılan resim canlı, sade ve sıcak renklerden oluşmasına rağmen ünite konularının çeşitliliğini kapsayacak nitelikte değildir (Evirgen vd., 2017:56). Kavram haritası ise sadece ünitenin sonunda yer almakta ve konu işleniş aşamasında kavram haritasına hiçbir şekilde yer verilmemektedir.

Ünitedeki konular kazanımlara paralel olarak hazırlanmış ve her kazanım bir konu çerçevesinde işlenmiştir. 4. Sınıf ders kitabında bu ünite ile ilgili 6 kazanım yer almaktadır. Bunlar:

- Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur.
- Günlük yaşamında kullandığı mekânların krokisini çizer.
- Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.
- Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır.
- Yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur.
- Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.

Bu saydığımız 6 kazanım kitap içerisinde her bir kazanımın bir konu kapsamında verilmesi şeklinde kazandırılmaya çalışılmış yani 6 kazanım için 6 konu belirlenmiş ve bu doğrultuda konular işlenmiştir.

İlk olarak "Neredeyim? Bul Beni" başlığı ile giriş yapılan konuya öğrencilerin ilgisini çekebilecek ve empati duyma becerisini destekleyecek nitelikte öğrenci merkezli bir dialog ile başlanmıştır (Evirgen vd., 2017:58).

Fakat daha sonraki sayfalarda klasik anlatım yöntemine geçilerek yön bulma yöntemleri ile ilgili bilgi verilmiş ve yöntem olarak düz anlatım yöntemi tercih edilmiştir. SonrasındaGPS (Global Positioning System; Küresel Yer Belirleme Sistemi ya da Küresel Konumlandırma Sistemi)teknolojisi tanıtılmış, bu teknolojinin işletim mantığına uygun bir etkinlik oluşturulmuştur. Konunun sonunda verilen sokakları gösteren bir kroki ve yanına eklenen pusula yardımı ile bir çocuğun krokide yer alan eczaneyi bulması istenmiştir. Düz anlatım ile verilen bilgilerin etkinlik yolu ile pekiştirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca burada bir sonraki kazanımda hedeflenen kroki çizme davranışı için ön hazırlık yaptırılmıştır (Evirgen vd., 2017:59,60). Ders kitaplarının set olmaktan çıkarılıp tek bir kitap haline dönüştürüldüğü yeni yaklaşım düşünüldüğünde elimizde bulunan ders kitaplarında salt bilgi vermek yapılandırmacı anlayışa uygun değildir. Konunun işleniş aşamasında öğrenciye yönelik bir yönlendirme cümlesi bulunmaması nedeni ile öğrencinin derse aktif olarak katılıp katılamayacağı durumu tamamen öğretmenin inisiyatifine bırakılmıştır. Bu bağlamda konu kapsamında ele alınan "Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur." kazanımının pusula eşliğinde yön bulma üzerine odaklandığı, aktarılan diğer yön bulma seçeneklerinin göz ardı edildiği görülmüştür.

Kroki Çiziyorum konusu öncelikle krokinin ne olduğu ve ne amaçla kullanıldığı hususunda öğrencilerin düzeyine uygun bir içerikle aktarılmıştır. Sonrasında kroki sembolleri açıklanarak kroki örneklerine yer verilmiş ve öğrencilere kendi krokilerini çizdirme yöntemi ile bu beceriyi kazanmaları ve " Günlük yaşamda kullandığı mekânların krokisini çizer" kazanımının edinilmesi sağlanmıştır (Evirgen vd., 2017:62).

Hedeflenen kazanımın öğrenci merkezli ve öğrencinin düşünme becerisinin geliştirilmesine yönelik olmasının ve kullanılan yöntemin başarı üzerinde büyük etkisi vardır (Akengin ve İbrahimoğlu, 2010). Yaşadığım Çevre konusu, öğrenci merkezli olan yapılandırmacı yaklaşımla öğrencilerin düzeyine uygun olarak başarılı biçimde aktarılmıştır. Konuya öncelikle görsel ile başlanmış ardından öğrencinin düşünerek bilgiyi kendisinin keşfetmesi (buluş yolu ile öğrenme stratejisi) sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca sıra sizde bölümü ile öğrencilerin habitatı olan evlerinin pencerelerinden bakıp çevresindeki doğal ve beşeri unsurları ayırt ederek listeleyecekleri etkinlik tasarlanmış, böylece öğrenciler yakından uzağa ilkesiyle yakın çevresini inceleyerek ve çevresindeki unsurları ayırt ederek konuda öğrendiklerini pekiştirmiştir (Evirgen vd., 2017:65).

Yarın hava nasıl olacak? konusu; "*Çevresindeki meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimle ve grafiklerle aktarır*" kazanımı üzerine kurulmuştur. Hava olaylarının gözlemlenmesi ve gözlem yapma süresinin haftalık olması farklı hava olaylarını izlemesine imkân vererek şekilde tasarlanmıştır (Evirgen vd., 2017:68). Ayrıca hava olaylarını aktarırken grafik okuma ve oluşturma becerileri üzerinde durulmuştur. Konunun sonunda öğrencilere grafik okumayı öğrettikten sonra, kitap içindeki etkinlik yolu ile de öğrencinin hava olayları ile ilgili kendi gözlemlerine dayanarak tablo ve grafik oluşturması istenmektedir (Evirgen vd., 2017:69). Öğrenciler coğrafi alanda ilk defa grafik okuma ve grafik kullanma becerisi ile burada karşılaşmaktadır. Öğrencinin dikkatini çeken grafikler, öğrenmeyi kolaylaştırma, farklı bakış açıları sağlama, konuyu daha iyi anlama, bilgiyi özetleme, odaklanma vb. özelliklerinden dolayı eğitimde çok önemli bir yere sahiptir (Yazıcı, 2006). Bu kazanım öğrencilere örnekler ile bilgi boyutunda aktarılmış, sonrasında öğrencilerin etkinlikler ve haftalık gözlemler aracılığı ile aktif olmaları sağlanarak başarılı biçimde kazanımı elde etmeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

Şavşat'ı Tanıyoruz konusu öğrencilerin yaşadığı yerin coğrafi özellikler ile ilgili çıkarımda bulunması amacıyla hazırlanmıştır. Şavşat ilçesi örneği üzerinden işlenen konu da edebi üründen yaranılmıştır (Evirgen vd., 2017:70). Bu doğru bir uygulama olarak görülmektedir. Çünkü dersler de edebi ürünleri kullanmak kültür aktarımının ve öğrencilere yeni bilgileri değerlerle kazandırman en etkili yoludur. Edebî eserlerin, öğretim ortamında etkili bir şekilde kullanılması öğrencilerin anlama, yorumlama, analiz yapma, farklı bakış açılarını görme, empati kurma becerilerini geliştirmektedir. Edebi metinler sayesinde milli ve evrensel değerler de kazandırılır (Beldağ ve Aktaş, 2016). Ayrıca Şavşat'ın konumu ve coğrafi özellikleri aktarılırken Türkiye Fiziki ve Türkiye Siyasi haritası olmak üzeri iki harita kullanılmıştır (Evirgen vd., 2017:72,73,74,75). Harita altlarında yer alan sorular ile öğrencilerin harita okuma becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu haritalar her zaman ders kitaplarının arka kısımlarında kullanılan eğitsel olarak nitelikli haritalardır. Sosyal Bilgiler eğitiminde harita kullanımı önemlidir. Öğrencilerin keşfetme bütüncül algılama, kuşbakışı algılama becerilerini geliştirilmesi sağlar. Yapılandırmacı anlayış ışığında hazırlanan Sosyal Bilgiler kitaplarında haritalara kullanılması öğrencilerin yaşadığı mekânı daha iyi tanımasına yardımcıdır (Darakçı, 2014).

Doğal afetlerin ele alındığıAfetlere Karşı Önlemlerimkonu başlığı altında Türkiye'de sık görülen doğal afetlerden su basması (sel), toprak kayması (heyelan), çığ ve deprem ele alınmıştır. Doğal afetlerin hepsi bir sayfada verildikten sonra bunlardan birisi olan deprem için ayrıca iki tam sayfa ayrılmıştır (Evirgen vd., 2017:78,79)."Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar" kazanımı doğrultusunda deprem eğitimi hususuna ağırlık verilmiştir. Böylece öğrenci düzeyi ve yakından uzağa ilkesi çerçevesinde öğrencinin yaşadığı çevrede karşılaşma olasılığı olan doğal afetler konusunda bilgilendirilmesi sağlanmıştır. Bu konu ile alakalı olarak daha önceki programda yer alan ders dışı görsel kaynakları ve haber kaynaklarını toplama ve değerlendirme, yorumlama kazanımı kaldırılmış ve bilgi kaynağı olarak ders kitabı yeterli görülmüştür. Oysa ki yapılan çalışmalar gazete çıkarma, haber toplama, gazete makalelerini sebep-sonuç ilişkisi ile okuma gibi etkinlikler basılı ve görsel kaynaklardaki bilgilere ulaşma becerisi ile kanıt kullanma becerisinin empati kurama ve konuyu karşı farkındalık geliştirilmesinde yararlı olduğu belirtilmektedir (Ünlüer ve Yaşar, 2012).

Üretim, Dağıtım ve Tüketim Ünitesi (Öğrenme Alanı)

Üretim, Dağıtım ve Tüketim ünitesi öğrenme alanı kapsamında öğrencilerin tasarruf, sorumluluk gibi değerleri edinmesinin yanı sıra öz denetim, finansal okuryazarlık ve karar verebilme gibi becerileri edinmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda ise 5 adet kazanım belirlenmiştir. Bu kazanımları sıralayacak olursak;

- İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.
- Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanır.
- Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.
- Kendine ait bir örnek bir bütçe oluşturur.

- Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.

Bu saydığımız kazanımlar içerisinden sadece 2 tane kazanım coğrafya konularını kapsayıcı niteliktedir. Bunlar; ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanır ile çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır, kazanımlarıdır. Bu kazanımların hâkim olduğu konuları incelemeden önce üniteyi genel olarak ele alacak olursak; ünitenin girişinde kapak olarak kullanılan görsel konuyu kapsaması açısından yetersizdir (Evirgen vd. 2017:108,109). Aynı zamanda ünite girişinde bir organizasyon şeması, hazırlık çalışmasına ait bir yönerge, anahtar sözcükler ya da ünitede verilmesi gereken kavramlar, beceriler vb. ifadelerin yer almadığı tespit edilmiştir. Ünite başlangıcında herhangi bir kavram haritası bulunmamakta sadece ünite sonunda konu tekrarı niteliğinde bir kavram ağı bulunmaktadır.

Çevremizdeki Ekonomik Faaliyetler konusu bir görsel ile başlamakta ve bu görsel üzerinden öğrencilere; resimde insanların hangi faaliyetleri yaptıklarını söyleyiniz, şeklinde yönlendirici bir cümle bulunmaktadır. Bu sayede öğrencilerin gördüklerini yorumlayabilme yetenekleri desteklenmektedir. Ancak konu ile ilgili kullanılan görsel ve alt tarafında bulunan bilgi metin hiçbir şekilde uyumlu değildir. Çünkü metinde geçmişten günümüze yapılan ekonomik faaliyetlerden bahsedilirken, resimde ise sadece ilk çağlarda yapılan birkaç ekonomik faaliyet örneklendirilmiştir (Evirgen vd., 2017:115). Daha sonra günümüzdeki ekonomik faaliyet alanları ile ilgili bilgilendirici, ekonomik faaliyetlerin ve üretim kavramının anlaşılmasını sağlayıcı nitelikte, öğrenci düzeyine uygun hikâye tadında metinler ile konuya devam edilmektedir. Aynı zamanda bu metinlerin arasına serpiştirilen "Hangi tarımsal veya hayvansal ürünleri tüketiyorsunuz?" ,"Bu ürünleri nereden alıyorsunuz?" , "Yer altı kaynaklarından ya da ormanlardan elde edilen ham maddelerden hangi ürünler elde ediliyor?" ,"Bu ürünleri kullanıyor musunuz?" tarzı sorularla aslında üretim, dağıtım ve tüketim konusu öğrencilerin zihnine yerleştirilmektedir (Evirgen vd., 2017:116,117). Bu bağlamda konu, başlangıcında bazı eksiklikler bulunsa da genel anlamda kazanımın edinilmesi açısından olumlu değerlendirilmektedir.

İsraf Etme konusu doğal kaynakların tükenmesi konusuna dikkat çekmek amacıyla örnek olay yöntemi ve ben dili ile Etiyopyalı bir çocuğun su kıtlığı ile ilgili yaşadığı sıkıntıları aktaran metne yer verilmiştir (Evirgen vd., 2017:130). Bu metin sayesinde öğrenciler yaşanan durum ile kendi hayatları arasında bağlantı kurabilirler. Çünkü öğrencilerin yaşantıları ile bağlantılı, günlük hayata dönük bu tarz olayları bilmeleri, empati duygularının gelişmesine katkı sağlayacaktır. Öğrencilerin duygu dünyasına ulaşmak, onların toplumda daha sorumlu, daha bilinçli rol üstlenmelerine katkı sağlamaktadır (Demir ve Akengin, 2014). Konu devamında israf çeşitleri, bunların nelere sebep olacağı ve israfa karşı nasıl önlem alabileceğimize dair bilgilendirme yapılmış, konu akışında bir internet sitesi adresi verilmiştir (Evirgen vd., 2017:131,132,133). Bu sayede öğrencilerin araştırma, inceleme yapması desteklenmiştir. Aynı zamanda konu akışında kullanılan bir internet haberi ile öğrencilerin güncel olaylarla iç içe olması sağlanmaktadır (Evirgen vd., 2017:132).İlköğretim düzeyinde güncel olayların öğretimde kullanılması güncel olaylarla ve sosyal problemlerle ilgilenme alışkanlığı geliştirmektedir. Güncel meseleleri öğretimde kullanmak, çocuklara tartışmalarla yapıcı bir şekilde nasıl baş edeceklerini öğretmek için fırsatlar sunar (Gedik, 2010).

Konu sonunda"Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır "kazanımı tüm bu anlatılanlar ışığında amacına ulaşmıştır. Ancak ünite sonunda kullanılan kavram haritası karmaşık ve sade olmayan yapısı sebebiyle öğrenme sürecine olumlu katkıda bulunmayabilir (Evirgen vd., 2017:134). Çünkü kavram haritası insanların nasıl öğrendikleri ile anlamlı öğrenme kuramları arasında köprü kuran bir öğretim stratejisidir (Kılınç, 2007). Bu sebeple kavram haritasının bu şekilde kullanılması öğrencilerin öğrendikleri konuyu zihinlerine yerleştirmeleri noktasındabüyük bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.

Küresel Bağlantılar Ünitesi (Öğrenme Alanı)

Küresel Bağlantılar ünitesi öğrencilerin kültürel miras, duyarlık ve saygı gibi değerler ile araştırma ve empati gibi becerilerin edinilmesini amacıyla hazırlanmış bir öğrenme alanıdır. Küresel Bağlantılar alanında bu beceriler, değerler ile beraber öğrenciye aktarılması amaçlanmış 4 kazanım belirlenmiştir. Bu kazanımlar;

- Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.
- Türkiye'nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar.
- Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır.
- Farklı kültürlere saygı gösterir.

Bu kazanımlardan da anlaşılacağı gibi Küresel Bağlantılar öğrenme alanı çoğunlukla Bölgesel coğrafya (ülkeler coğrafyası) olarak adlandırılan coğrafi alanla ilişkilendirilmiştir. Burada öğrencilere çeşitli ülkeler tanıtarak öğrencilerin dünyanın farklı coğrafyaları hakkında bilgi edinmesi sağlanmıştır. Görsel ve yazılı iletişim araçları ile kültürel unsurlardan kıyafet, yemek, oyun, aile ilişkileri gibi konular üzerinde farklılık ve benzerliklerimiz doğrultusunda empati, araştırma, saygı vb. değerleri ve becerilerin aktarımı üzerinde durur.

Ünitede kazanımların nasıl aktarıldığı değerlendirilmeden önce üniteyi genel olarak ele almak gerekirse ünitenin giriş kısmında ve konu aktarımında kullanılan görseller eğitsel olarakkonuların kapsamına ve yapılandırmacı anlayışa uygun bulunmaktadır (Evirgen vd., 2017:162,163).

Ünite*;"*Keşfe Çıkalım", "Yollar Birbirine Bağlıyor", "Dünyada Yaşam" olmak üzeri 3 konudan oluşmuştur. "Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır" ile "Farklı kültürlere saygı gösterir" kazanımları Dünyada Yaşam konusunda birlikte verildiği tespit edilmiştir.

Keşfe Çıkalım konusu kapsamında "*Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır"* kazanımı doğrultusunda öncelikle bir dünya modeli incelenerek öğrencilerin dikkatini çeken ülkeler hakkında diyalog kurulmasıyla öğrencinin öğrenme sürecine aktif katılımıyla bilgi ve düşüncelerini oluşturmasına ve geliştirmesine yönelik uygulamasıyla yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak ele alındığı tespit edilmiştir (Evirgen vd., 2017:164). Bu kazanım bağlamında Japonyakültürü detaylıolarak ele alınıp öğrencilere tanıtılmıştır. Japonya kültürünün yemeklerinden, evlerinden, geleneklerinden, sanatlarına kadar birçok özelliği ele alınarak tam dört sayfada öğrecilere aktarılmıştır.Konu öğrencilerin ilgisini çekebileceközellikte ve yapılandırmacı yaklaşıma uygun biçimde öğrenci merkezli olarak aktarılmıştır (Evirgen vd., 2017:165,166,167,168). Japonya'nın salt bilgi ile tanıtılmasının yerine öğrencilerin düzeyine uygun, eğlenceli görseller ile aktarılması konu kazanımının gerçekleşmesine yönelikolumlu bir uygulama olarak tespit edilmiştir. Ancak küresel bağlantılar kapsamında ele alınan Japonya konusunun sadece kültürel yönlerine değinilmiş, Japonya denilince akla gelen bilim ve teknolojiye dair hiçbir bilgiye kitapta yer verilmemiştir. Dört sayfa boyunca anlatılanlar daha çok dünün Japonya'sı olup güncellik açısından fazla bir anlam ifade etmemektedir. Çocukların ilgisini çekmesi açısından robot oyuncaklar aracılığı ile robot teknolojisinden, kullandıkları elektronik cihazlar üzerinden bilimdeki gelişmişliğinden bahsedilerek öğrencilerin çağımızın Japonya'sını tanıması sağlanabilirdi.

Yollar Birbirine Bağlar konusunda ise ilk dikkat çekici olan nokta bir önceki konu aktarımında başarılı olarak kullanılan yapılandırmacı yaklaşımdan tamamen uzaklaşılmış olmasıdır. Türkiye'nin komşuları ve Türk Cumhuriyetleri konularının aktarımında sadece bir haritanın etrafında kısaca ülkenin genel bilgilerinin verildiği görülmektedir. Bayrak dışında hiçbir görsele, ülkelere ait hiçbir detaya yer verilmediği tespit edilmiştir (Evirgen vd., 2017:170,171,172,173). Japonya konusudört sayfa boyunca farklı görseller ve farklı bilgiler ile zenginleştirilip öğrenciye sunulurken Türkiye'nin komşuları, Türk Cumhuriyetleri gibi tarihi ve kültürel ortak değerlere, ilişkilere sahip olduğumuz ülkelere ait bir konunun öğrencilerin seviyesi için yorucu, sıkıcı, görsel zenginlikten uzak bir yaklaşımla davranışçı anlayışa uygun olarak ele alındığı tespit edilmiştir. Bu durum düşünülmesi ve üzerine tartışılması gereken bir husustur. Ayrıca Türkiye'nin komşuları konusu kapsamında Nahcivan sınırı ile komşu olduğumuz Azerbaycan devletine yer verilmediği de tespit edilmiştir. Azerbaycan sadece Türk Cumhuriyetleri kapsamında ele alınmıştır ki bu bir bilgi hatasıdır. Konunun öğrencilere yanlış aktarıldığı ve düzeltilmesi gerektiği tespit edilmiştir (Evirgen vd., 2017:170,171). Türk dünyası haritasının 4. Sınıf düzeyinde daha anlaşılır bir şekilde düzenlenmesi ve daha az detaya yer verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir. Harita bu haliyle öğrenci seviyesi için fazla yorucu, sıkıcı ve detaylı görülmektedir (Evirgen vd., 2017:172,173).

Bu konu kapsamında yakından uzağa ilkesi gereğince komşu ülkelerin tanıtılması hedeflenmiştir. Fakat gerek içerik, gerek öğrencilerin düzeyine uygunluk açısından iyi kurgulanmamıştır. Yapılandırmacı yaklaşıma uygun olmamasının yanı sıra bilgi hataları da bulunmaktadır. Bu nedenle konu aktarımında ve kazanımın verilmesi hususunda yetersiz kaldığı düşünülmektedir.

Dünyada Yaşam konusu "Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır" ile "Farklı kültürlere saygı gösterir" kazanımları bağlamında hazırlanmıştır. Bu konu sadece coğrafi alanla ilgili değildir. Başka alanlara ait konular da mevcuttur. Konuya coğrafi olarak bakacak olursak; farklı ülkelerin öğrencilere tanıtılması ve ülkemiz ile farklılıkların ve benzerliklerin karşılaştırmaları ile konu aktarılmıştır. Tıpkı Japonya örneğinde olduğu gibi ülkelerin tanıtımı salt bilgi ile yapılandırılmamış, yapılandırmacı yaklaşımla öğrencilerin ilgisini çekebilecek farklı görseller ile zenginleştirilmiş biçimde yer verilmiştir (Evirgen vd., 2017:176,177,178). Fakat ülkeler aktarılırken bir standart belirlenmemiş, bazı ülkeler yarım sayfada verilirken bazıları için dört sayfa yer ayrılmıştır. Oysa yakından uzağa ilkesi doğrultusunda ülkeler ele alınmış ve komşularımızdan başlayarak yer verilmiş olsa öğrenci bilginin sınıflandırması konusunda daha rahat etmesi ve öğrenmesi kolaylaştırıması sağlanabilirdi.

4.sınıf ders kitabında coğrafya alanına dair son bilgi ise İlginç Bilgilerbölümünde yer alan tarihi coğrafyacılar Marco Polo ve İbni Batuta'nın kısa tanıtım bilgilerinin yer aldığı sayfadır.Kitabın bu bölümündecoğrafya alanına aitkitaplar öğrencilere tavsiye edilerek öğrencilerin seviyesine uygun coğrafya kitapları okuması sağlanmaya çalışılmıştır (Evirgen vd., 2017:179). Bu yönlendirme olumlu olarak değerlendirilmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Ders kitabının dersin işlenişinde ve dersin konularını öğrenciye kazandırmada en önemli materyal olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Öğrencilerin öğrenme sürecinde kullanacakları ders kitapları onlar için bir baş yapıt, bir ana kaynak niteliğindedir. Bu sebeple çalışmada 4.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki coğrafya konuları; konuların ele alınış biçimi, içeriği ve konuyu anlatmada kullanılan materyallerin ve kazanımların aktarılması noktasındaki yeterliliği açısından ele alınmıştır. Genel olarak 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının öğrencileri coğrafya disiplini ile tanıştırma noktasında başarılı olduğu tespit edilmiştir. Konuların aktarımında etkinliklere yer verilmiş, genel olarak öğrenci merkezli bir anlatım yöntemi benimsenmiş, konular yakından uzağa ilkesi çerçevesinde öğrencilerin düzeyine uygun olarak ele alınmıştır. Öğrencilere salt bilgi aktarmaktan ziyade bilginin keşfedilmesi amacıyla yönlendirici sorular ışığında kazanımların aktarılması sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca öğrencilere coğrafi alanda ilk defa kroki çizme, grafik okuma, yorumlama, hazırlama, gözlem yapma, harita okuma vb. beceriler başarılı bir şekilde verilmiştir.

Ancak ders kitabının birçok olumlu tarafının olması yanında bazı eksikliklerinin bulunduğu da tespit edilmiştir. Konuların aktarılması noktasında aynı anlatım yöntemlerinden faydalanılmadığı; kitabın genel olarak yapılandırmacı yaklaşım ışığında oluşturulmasına karşın bazı konuların yapılandırmacı yaklaşımdan uzak sadece düz anlatım yöntemi ile ele alındığı tespit edilmiştir. Kitabın bu kısımlarında görsellik ve etkinlik açısından da eksiklikler mevcuttur. Konuların kitap içerine eşit şekilde dağıtılmadığı dagözlemlenmiştir.

Bu çalışma özgün bir çalışma olsa da daha önce yapılmış bazı çalışmalar ile benzer ve farklı yönlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Kızılçaoğlu (2006) yaptığı çalışmada coğrafya konularının ilköğretim düzeyinde öğrencilerin yaşam ortamlarını algılama düzeylerini geliştirecek şekilde öğretilmesi gerektiğine vurgu yaparak coğrafyanın gerçeğe dayalı ve kullanılabilir bilgilerle harmanlanması gerekliliğini ortaya koymuştur. Ünlü (2001), insanların coğrafya öğrenme gerekliliğini vurgulayarak ilköğretimde coğrafya öğretiminin gerekliliğini açıkça ortaya koymuştur. Çalışmanın devamında ise coğrafya konularının Sosyal Bilgiler dersi içerisine yedirilmesini eksiklik olarak görerek Milli Coğrafya derslerinin öğrencilere coğrafya disiplini kazandırmada daha etkili olduğunu vurgulayan sonuçlara ulaşmıştır. Şahin (2014), çalışmasında ders kitaplarında görsel tasarım ilkelerinin etkili kullanılmadığını belirtmiştir. Bu durum yapılan çalışma ile de ortaya konmuştur. Aynı ders kitabı içerisinde tasarım ilkelerinin tutarsız oranlarda kullanıldığı, bazı görsel öğelerin fazlaca yer verildiği bazılarına ise hiç yer verilmediği sonucu bulgular kısmında belirtilmiştir. Sever ve Koçoğlu (2013), Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile yaptıkları çalışmada Sosyal Bilgiler ders kitaplarında coğrafya konularının bulunması gerektiğini, konuların aktarılmasında görsel zenginliğe yer verilmesi gerektiğini ve öğretmenlerin ders kitaplarını daha etkin kullanmaları gerektiğini ortaya koymuşlardır. Bu çalışma ile 2017 yılında yapılan müfredat değişikliği ile yeniden yazılan Sosyal Bilgiler ders 4. Sınıf ders kitabının coğrafya konularının aktarımında tatminkar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çok disiplinli bir alan olan Sosyal Bilgiler Dersinin coğrafya bilimini aktarmada daha etkin kullanılabilmesi için sınıf dışı öğrenme ortamlarına yönelik etkinlikler içermesi faydalı olur. Çalışma kitaplarının bulunmadığı mevcut sistemde 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında etkinlikler açısından eksiklikleri giderilmeli, konular öğrenci merkezli etkinlikler ile daha fazla desteklenmeli, öğretmenler yeni etkinlikler geliştirmeli,etkinlikler konunun hemen arkasından, bilgi unutulmadan pekiştirme amaçlı olarak yer almalıdır. Genel anlamda ders hedeflerine ulaşılması açısından yeterli görülen ders kitabının sayılan eksikliklerin giderilmesiyle daha verimli hale geleceği düşünülmektedir.

International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)

To Cite This Article:Çelen, S., Fidan, S. & Hayır-Kanat, M. (2019).Investigation of the geographical issues in the school of primary social studies according to the 2017 program. *International Journal of Geography and Geography Education,* 39, 70-82.

Submitted: October 18, 2018 **Revised:** November 24, 2018 **Accepted:** December 12, 2018

EXTENDED ABSTRACT

AN INVESTIGATION OF THE GEOGRAPHICAL SUBJECTS IN THE PRIMARY SCHOOL SOCIAL STUDIES TEXTBOOK ORGANIZED ACCORDING TO THE 2017 PROGRAM

INTRODUCTION

This question has been a topic of interest throughout history and different definitions have been made as Social Studies consist of different disciplines. Based on these definitions, Social Studies can be expressed as a curriculum designed to provide effective citizens in accordance with the changing world and country conditions. Depending on the changing world and country conditions, new needs of societies emerge and the education system must adapt to these changes and be able to respond to emerging needs. Therefore, it is necessary to make the Social Studies Education Program compatible with the changing conditions. As a matter of fact, the education program prepared with the concept of social constructivism in 2004 needed to be developed over time. Thus, the Social Studies Curriculum revised in 2017 was prepared and put into practice (Gürel, 2017). The Social Studies Curriculum revised in 2017 is a program that was prepared according to the principles of timeliness and temporal sensitivity and in order to achieve perfection in educational terms (Koçoğlu and Aydın, 2017). The most important source used to transfer the content of the curriculum to students is the textbooks. The content of the textbooks is prepared in accordance with the training program and examined by the Board of Education and takes its place as the most fundamental material of the course. Although many audio-visual aids are used in the courses today, these sources are not as important as textbooks in transferring the content of the curriculum to students. Therefore, the missing aspects of textbooks should be evaluated, edited, and improved (Sever and Koçoğlu, 2013). Social Studies textbooks consist of three main disciplines: history, geography, and citizenship. Geography, the main subject of our study, is a field of science which examines the natural characteristics of the environment in which human beings live, the interaction between human beings and the natural environment, and the human and economic activities human beings present as a result of this interaction within the framework of its own principles and explains their consequences (Özgüç and Tümertekin, 2010). Within the scope of the course of Social Studies, geographical subjects aim to establish a connection between human beings and the natural environment. A student who meets the course of Social Studies in the 4th Grade is also the first to encounter geographical subjects in this course. When we look at the studies conducted on geography education at the primary school level, we see that some of them focus on what the subjects are, whereas some of them examine the methods used in the transfer of subjects. In the study entitled “Geography Education and Teaching at the First Stage of Primary Education“, Kızılçaoğlu determined the position of geography teaching at the first level of primary education and tried to determine what areas of interest in relation to geography were included in the primary education programs. He concluded that geography education at the level of elementary education was crucial for the future of our society and that students should receive good education in geographical terms (Kızılçaoğlu, 2006). Dursun and Eşgi evaluated the 4th and 5th Grade Social Studies textbooks within the framework of 48 visual design principles in their study “An evaluation of the 4th and 5th Grade Social Studies Education Textbooks According to Visual Design Principles”. As a result, it was determined that there was no Social Studies Textbook which took all visual design principles into consideration (Dursun and Eşgi, 2008). Gülersoy examined the 6th Grade Social Studies textbook in terms of physical, educational, visual, and linguistic features in the study entitled “Analyzing in terms of some of the features of Social Studies Textbooks in search of the Ideal Textbook”. As a result of the study, it was revealed that there were remarkable shortcomings in the textbook (Gülersoy, 2013). Sever and Koçoğlu examined the views of the Social Studies teachers about the geographical topics in the 4th, 5th, 6th, and 7th Grade Social Studies textbooks in their study “Opinions of Social Studies Teachers on Geographical Topics in the Textbooks: A Case Study of the Central District of Diyarbakır”. Based on the findings of the study, it was concluded that the teachers in the study group had different perceptions of the geographical subjects in the textbooks (Sever and Koçoğlu, 2013). In the study “Evaluating Social Studies Textbooks in terms of Visual Design Principles” by Şahin, the Social Studies textbooks were examined in terms of visual design principles and, as a result of the evaluation made, it was established that such materials as photographs, images, and maps were used in the textbook, while no such visual

elements as puzzles, caricatures, diagrams or graphs were used. Furthermore, it was determined that the visuals used in the books were not effective in terms of message design principles (Şahin, 2014). Koçoğlu and Aydın (2017) evaluated the new Social Studies Program, which was implemented in the 2017-2018 academic year, within the framework of expert opinions in their study "Analysis of the 2017 Social Studies Program according to Field Professionals within the framework of the 2005 Program". In the light of the findings obtained from the study, it was concluded that the field experts had different perceptions of the new Social Studies Program (Koçoğlu and Aydın, 2017).According to the studies examined, there are many studies on social studies and elementary geography. However, there is no study on the geographical subjects in the Social Studies textbooks organized according to the program renewed in 2017. The findings of this research will make important contributions to the literature in order to evaluate the revised Social Studies textbooks in terms of geographical subjects and determine their deficiencies. This allows developing sound and effective training materials in the learning process.

PURPOSE OF RESEARCH / RESEARCH QUESTIONS

This research aims to analyze the appropriateness of the 4th Grade Social Studies textbook, which changed with the renewed primary education program, was distributed by the Ministry of National Education, and was taught at schools in 2017, (Evirgen et al.,2017) at the point of realization of the acquisition of the geographical subjects contained in the units "People, Places and Environments", "Production, Distribution and Consumption", and "Global Connections" (learning areas).

RESEARCH METHOD

The method of document analysis was employed in the research.The 4th Grade Curriculum of Social Studies and the 4th Grade textbook prepared by the Ministry (Evirgen et al.,2017) as a result of the revision of the primary and secondary education programs published by the Board of Education on 13 January 2017 were used as the sources. The acquisition and transfer of the subjects associated with the discipline of geography and the transferability of the subjects to the textbook are emphasized in this course.

FINDINGS AND COMMENTS

Learning Areas Concerning the 4th Grade Geographical Topics in the Social Studies Curriculum of 2017

The area of learning is an interdisciplinary structure where interrelated knowledge, skills and values can be seen as a whole and which organizes learning. Social Studies are structured within the framework of seven (7) learning areas, namely Individuals and Society; Culture and Heritage; People, Places and Environments; Production, Distribution, and Consumption; Science, Technology, and Society; Active Citizenship; and Global Connections (MEB, 2017).

There are 3 learning areas covering the 4th grade geographical subjects and social studies from these fields, namely:

- People, Places and Environments
- Production, Distribution and Consumption
- Global Connections

Whilst the learning area of people, places and environments covers topics of physical geography, the learning area of production, distribution and consumption encompasses issues of human geography and the learning area of global connections covers regional geography and the geography of countries.

"People, Places and Environments" Unit (Learning Area)

The subjects in the unit were prepared in parallel with the learning outcomes and each outcome was processed within the framework of a subject. There are 6 gains concerning this unit in the 4th Grade textbook, namely:

- Makes inferences about the location of any place around him/her.
- Sketches the places used in his/her everyday life.
- Distinguishes between the natural and human elements in the environment.
- Observes the weather events in his/her environment and transfers his/her findings to pictographs.
- Makes inferences about the geographical characteristics of the place where he/she lives.

- Makes necessary preparations for natural disasters.

Firstly, “Where am I? Find Me.” started with a dialogue which could attract students' attention to the topic introduced with the title; however, the topic was continued by passing to the classical narration method. Then, it was aimed to reinforce the information given by employing the method of narration by means of an activity. It is not appropriate for the constructivist understanding to give information only in textbooks. In this context, it is seen that the gain “Makes inferences about the location of any place around him/her.” focused on finding the direction with a compass and that the other navigation options were disregarded.

“I’m sketching” section teaches the meaning of a sketch and its purpose of use according to students’ learning level, then gives examples about sketches, and encourages students to draw sketches. “Neighborhood Where I’m Living” section approaches students from a student-centered and oriented constructed perspective by the author. The aim is to improve student-centered and student thinking skills and to have a significant impact on success (Akengin and Ibrahimoglu, 2010).

The subject “What will the weather be like tomorrow?” is designed to allow monitoring different weather events due to the observation of weather events and the weekly observation period. The skills to read and compose graphs while transferring the weather events are emphasized. The graphs which draw students’ attention play a crucial role in education owing to their features, such as facilitating learning, providing different perspectives, understanding the subject better, summarizing the information, and concentration (Yazıcı, 2006).

The subject “We are getting to know Şavşat” was prepared by benefiting from a literary work in order for students to make inferences about the geographical characteristics of the place where they lived. The effective use of literary works in a teaching environment develops students’ skills of understanding, interpreting, analyzing, seeing different perspectives, and forming empathy (Beldağ and Aktas, 2016).Some 2 maps – the Physical Map of Turkey and the Political Map of Turkey – were utilized when mentioning the location andgeographical characteristics of Şavşat in the subject and, with the questions below the maps, it was aimed to develop students' map reading skills.Theuse ofmaps inSocialStudies bookshelps students better get to know theplace where they live (Darakçı, 2014).

The common natural disasters in Turkey were addressed under the subject title “Measures Against Disasters”, where natural disasters were considered. Later on, the subject of earthquake training was concentrated on in line with the gain “makes the necessary preparations for natural disasters”. Regarding this subject, the acquisition of collecting, evaluating and interpreting the extracurricular visual sources and news sources, included in the previous program, was omitted and the textbook was considered adequate as a source of information. However, in the studies carried out, it is stated that such activities as publishing a newspaper, collecting news, and reading newspaper articles with the cause-and-effect relationship as well as the skill of reaching information in printed and visual sources and the skill of using evidence are useful to form empathy and to develop awareness of the matter (Ünlüer and Yaşar, 2012).

“Production, Distribution and Consumption” Unit (Learning Area)

Within the scope of the “Production, Distribution and Consumption” unit, it is aimed to provide students with skills such as self-regulation, financial literacy, and decision-making as well as to enable them to gain values such as saving and responsibility. In this context, 5 gains were determined. These gains are listed as follows:

- Makes informed choices between the two by distinguishing between his/her wishes and needs.
- Recognizes the main economic activities in and around the family.
- Displays conscious consumer behavior as a responsible individual.
  - Creates a sample budget of his/her own.
  - Uses the resources around without wasting.

Of these gains, only 2 gains are inclusive of geographical subjects, namely recognizing the main economic activities in and around the family and using the resources without wasting them.

The economic activities around us start with a visual. Students are encouraged to interpret what they see by asking questions to students. The information used for the subject and the text at the bottom are not compatible, for the economic activities carried out to date are mentioned in the text, whereas only a few economic activities performed in the ancient times are exemplified in the image.

To highlight the running out of natural resources within the scope of the subject of wasting, a text in which an Ethiopian child tells the difficulties he experienced concerning water shortage is provided. The use of this text will contribute to the development of empathy feelings of the students. Reaching the feeling world of the students contributes to the more responsible and more conscious role of the society (Demir and Akengin, 2014). As the subject continues, information on the types of wasting, what they will cause, and how we can take measures against wasting is provided and a website address is given in the flow of the subject.Thus, the students are encouraged to do research.In addition, some Internet news used in the subject flow is provided to ensure that students are intertwined with current affairs.The use of current affairs in teaching offers opportunities to teach children how to deal with discussions in a constructive way (Gedik, 2010).The concept map used at the end of the unit maynotcontribute to the learning process due to its complex and complicated structure since a concept map is a teaching strategy that bridges between how people learn and the meaningful learning theories (Kılınç, 2007).

"Global Connections" Unit (Learning Area)

The "Global Connections" unit is a learning area designed to help students acquire such skills as cultural heritage, sensitivity and respect as well as research and empathy. In the field of Global Connections, 4 gains were determined to transfer these skills and values to students. These gains are as follows:

- Introduces various countries around the world.
- Understands the relations with Turkey's neighbors and other Turkic Republics.
- Compares the cultural elements of different countries with the cultural elements of our country.
- Respects different cultures.

As it can be understood from these gains, the learning area of Global Connections is associated mostly with the geographical area called Regional geography (geography of countries). Here students are introduced to different countries to learn about different geographies of the world.

In line with the gain *"introduces various countries around the world"* within the scope of the subject "Let's Explore", it was discovered that the subject proceeded in the light of the constructivist approach first of all by enabling the students to examine the model of the world, to establish a dialogue about the countries that drew their attention, and therefore to actively participate in the learning process.

The first striking point in the subject "Roads Interconnect" is that the constructivist approach, successfully used in the previous subject description, was completely abandoned. It was determined that a subject on the countries with which we had common historical and cultural values and relations such as the neighbors of Turkey and the Turkic Republics was addressed in agreement with the behaviorist understanding with an approach which was tiring, boring, and distant from visual richness for the level of the students. Moreover, it was also discovered that the state of Azerbaijan, with which we are a neighbor with the border of Nakhichevan, was not provided within the scope of the subject of Turkey's neighbors either. Azerbaijan is only considered among the Turkic Republics, which is an information error. It is determined that the subject is transferred incorrectly to the students and should be corrected.

In the subject "Life on Earth", it was intended to introduce different countries to students and to compare the differences and similarities with our country. The introduction of countries is not structured merely with information, but it is enriched with different visuals that can attract the interest of the students with the constructivist approach.

The final information about the geography in the 4th Grade textbook is the information on the historical geographers Marco Polo and Ibn Batuta in the Interesting Information section. In this section of the book, the books belonging to the field of geography were recommended to students and it was intended to ensure that the students read those geography books which were appropriate for their level.

CONCLUSION, DISCUSSION AND RECOMMENDATIONS

In general, the 4th Grade Social Studies textbook was found successful in introducing students to the discipline of geography. In the transfer of the subjects, activities were given; in general, a student-centered narrative method was adopted; and the subjects were dealt with in accordance with the students' level within the framework of the close distance principle. Rather than simply conveying information to the students, it was intended to provide the transfer of gains in the light of the guiding questions. In addition, students can draw sketches for the first time in the geographical

area, read graphs, interpret, prepare, observe, read maps, etc. Skills were given successfully. However, it is an inevitable fact that the textbook has many positive aspects as well as some shortcomings. There is no use of the same methods of narration when transferring the subjects. Although the book is generally formed in the light of the constructivist approach, it is determined that some subjects are addressed only with the straight-line method distant from the constructivist approach. Deficiencies in terms of visuality and efficacy are also available. It was also observed that the subjects were not equally distributed within the book. In conclusion, in the existing system where there are no workbooks, the deficiencies in the 4th Grade Social Studies textbook should be eliminated; the subjects should further be supported with student-centered activities; and the activities should be included immediately after the subject and in order to reinforce the information before it is forgotten. In general terms, it is thought that the textbook, which is considered sufficient in terms of attaining the objectives of the course, will become more efficient by eliminating the

Kaynakça /References

Akengin, H. & İbrahimoğlu, Z. (2010). Sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının öğrencilerin akademik başarısına ve derse ilişkin görüşlerine etkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 1-19.

Aktan, S. & Saylan, N. (2013). Bir öğretim alanının doğuşu: Abd'de sosyal bilgilerin gelişimi (1983-1916). *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi,* 4(2), 55-78.

Beldağ, A. & Aktaş, E. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde edebî eser kullanımı: nitel bir çalışma. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 953-981.

Darakçı, S. (2014). Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında harita kullanımı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4, 15-31.

Demir, S. B.& Akengin, H. (2014). *Hikayelerle Sosyal Bilgiler Öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.

Dursun, F. & Eşgi, N. (2008). 4.ve 5. sınıf sosyal bilgiler öğretimi ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirmesi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, (*22), 21-34.

Evirgen, Ö. F., Özkan, J., Öztürk, S. & Özdural, Z. (2017). *Ortaokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitab*ı. İstanbul : Saray Matbaacılık.

Gedik, H. (2010). Güncel olayların ilköğretim sosyal bilgiler derslerinde kullanımı ve öğrenci görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 11(2), 97-118.

Gülersoy, A. (2013). İdeal ders kitabı arayışında Sosyal Bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından incelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education,* 2(1), 8-26.

Gürel, D. (2017). *2017 Taslak Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Yönelik Yapısal Bir Değerlendirme.I. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu (USEAS2017) Tam Metin Bildiri Kitabı*. Antalya: Sınırsız Eğitim ve Araştırma Derneği.

İnan, S. (2014). Sosyal Bilgiler Eğitimi: Nedir, Ne Zaman Ve Neden- Tanımlar, Tarihi Kökleri Ve Açıklamalar. S. İnan (ed.), *Sosyal bilgiler eğitimine giriş* içinde (s. 1-18). Ankara: Anı Yayıncılık.

Kılınç, A. (2007). Bir öğretim stratejisi olarak kavram haritalarının kullanımı. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 21-48.

Kızılçaoğlu, A. (2006). İlköğretimin birinci kademesinde coğrafya eğitimi ve öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 14, 81-106.

Koçoğlu, E.& Aydın, M. (2017). Alan Uzmanlarına göre 2017 sosyal bilgiler programının 2005 programı çerçevesinde analizi. *International Journal of Social Science Research,* 6(11), 60-72.

MEB, (2017). 15.07.2018 tarihinde *https://oygm.meb.gov.tr/www/mesleki-gelisimi-destekleme-ve-izleme-dairesi-baskanligi/kategori/8,* adresinden edinilmiştir.

NCSS, (1993). *The Social Studies Professional*. Washington DC: National Council for the Social Studies.

Oruç, Ş. & Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgiler öğretimi alanında yapılan tez çalışmaları. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi,* 26, 121-132.

Özgüç, N .& Tümetekin, E .(2010). C*oğrafya, Geçmiş-Kavramşar-Coğrafyacılar.*İstanbul: Çantay Kitabevi,

Sever, R. & Koçoğlu, E. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya konularına ilişkin sosyal bilgiler öğretmenleriningörüşleri/Diyarbakır merkez ilçe örneği.*Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* 12(45), 17-34.

Şahin, M. (2014). Sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 31-46.

Yazıcı, K. (2006). Sosyal bilgilerde kullanılan görsel araçlar: haritalar-küreler, resimler, tablolar ve grafikler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 651-662.

Ünlü, M. (2001). İlköğretim okullarında coğrafya eğitim ve öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 3, 31-48.

Ünlüer, G. & Yaşar, Ş. (2012). Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımına ilişkin öğrenci görüşleri. *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 13(1), 43-57.